

Онышків З.М.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

НАЧАЛЬНАЯ ШКОЛА СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ: СУЩНОСТЬ ПОНЯТИЯ

Аннотация

В статье проанализирована история становления понятия «начальная школа сельской местности». Приведены разные толкования сущности этого понятия. Указаны признаки, по которым отличаются начальные школы. Обоснованно и уточнено сущность понятия «начальная школа сельской местности» на современном этапе развития педагогической науки. Определены перспективы последующих исследований по данной проблеме.

Ключевые слова: малокомплектная школа, малочисленная школа, сельская школа, начальная школа сельской местности, типы общеобразовательных учебных заведений.

Onyshkiv Z.M.

Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University

JUNIOR SCHOOL IN RURAL AREA: ESSENCE OF THE CONCEPT

Summary

The history of the term «junior school in rural area» is analyzed in the article. Different interpretations of the essence of the concept are mentioned. The features, which differentiate junior schools, are pointed out. The essence of the concept «junior school in rural area» at the present stage of the development of pedagogical research is grounded and specified. The prospects for further research on this issue are studied.

Keywords: school with few classes, school with few pupils, rural school, junior school in rural area, types of comprehensive schools of the 1st degree.

УДК 37.018.2

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВАННЯ СТАТІ У ШКОЛАХ НІМЕЧЧИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Паничок Т.Я.

Тернопільський національний економічний університет

У статті виділено позитивні ідеї німецького досвіду та визначено перспективи їх використання у навчальних закладах України. Пріоритетну роль у статевому вихованні відіграють інтерактивні методи, які передбачають використання власного досвіду учнів під час вирішення проблемних завдань. Встановлені характерні риси виховного процесу у статевій сфері: системність організації; спрямованість на задоволення потреб учнів та розвиток у них статевої ідентичності; зумовленість змісту та способів реалізації виховного процесу у статевій сфері спрямуванням державних програм; різноманітність підходів до здійснення статевого виховання у навчальних закладах різних земель Німеччини; включення до програм навчальних курсів тем, які сприяють формуванню нормальних статевої взаємин.

Ключові слова: статево виховання, статева педагогіка, учнівська молодь, статевої взаємини, становлення особистості.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство переживає глибоку соціально-економічну і політичну кризу, а також кризу екзистенційну, морально-духовну, що характеризується втратою людьми життєвих орієнтирів та сенсу життя, руйнуванням моральних цінностей і світогляду. Такі процеси негативно у статевій сфері визначено серед основних завдань сучасних вітчизняних впливають на розвиток підростаючого покоління. Вони відображаються на найтоншій його сфері – статевому самовираженню. В період соціальних змін вітчизняна освіта потребує нових підходів до організації статевого виховання у навчальних закладах. Корисним може стати ви-

вчення педагогічного доробку зарубіжних країн, а саме Німеччини.

Статево виховання вже більш як півстоліття є частиною всього процесу навчання і виховання в школах Німеччини, проте надалі залишається дуже делікатною справою. Нема іншої теми, з якою школа так важко справляється, як з цією. Проникнення статевого виховання в її освітні канони стало результатом багаторічних сутичок політичних і сексуально етичних позицій. На сучасному етапі основний акцент робиться на проведення такої статевої політики, яка спрямована на вирішення наступних проблем: забезпечення відповідно раннього статевого виховання через

систему шкіл; гарантування молоді забезпечення контрацептивами; підтримка розвитку спеціальних служб з охорони сексуального і репродуктивного здоров'я; організація широкої компанії з профілактики захворювань, які передаються статевим шляхом, передусім СНІДу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх десятиліть активізувалися науково-педагогічні дослідження проблем статевого виховання учнівської молоді. Сучасні українські педагоги і психологи у своїх дослідженнях розглядають теоретичні основи статевого виховання (А. Даник, В. Кравець, І. Мачуська); різні аспекти статевого виховання в сім'ї (В. Васютинський, Т. Говорун, О. Шарган); питання формування культури сексуальної поведінки (Л. Гридковець, Т. Гурлева, Л. Мороз, О. Сечейко) і правильних міжстатевих стосунків у шкільному колективі (М. Боришевський, І. Мезеря); теоретико-практичні аспекти просвіти учнівської молоді у сфері статевого виховання (Ю. Бжинська, О. Василенко, О. Главацька, Г. Корчова). Значну увагу проблемі статевого виховання, культурі міжстатевих стосунків, підготовці молоді до сімейного життя приділяли у своїх працях видатні вчені минулого століття: Л. Виготський, Г. Ващенко, А. Макаренко, В. Сухомлинський. Досвід статевого виховання зарубіжних країн досліджували І. Даценко (дошлюбна підготовка учнівської молоді у Польщі), Л. Ковальчук (гендерне виховання учнівської молоді в Німеччині), Л. Яворська (підготовка молоді до сімейного життя в США) та інші.

Водночас широко досліджується проблема статевого виховання Німеччині. Школою цієї держави накопичений значний педагогічний досвід щодо статевого виховання молоді, формування відповідних ідей та розроблення практичних методик у цій сфері. Так, Й. Зенде (J. Sende) досліджував проблеми статевого виховання в старших класах середньої школи і вищій школі, К. Вах (K. Vach) вивчав питання розвитку статевого виховання школярів, Р. Борман (R. Borgmann) аналізував питання міжстатевих стосунків і роль педагогічного впливу на них, Г. Кентлер (H. Kentler) сформував основні положення статевого виховання, У. фон Аппен (U. von Appen) охарактеризував педагогічні передумови й можливості підготовки дівчат до материнства через статеве виховання. Окремі питання статевого виховання в школі вивчали М. Гемпель (M. Hempel), Л. Кляйншмідт (L. Kleinschmidt), П. Еггерс (P. Eggers), К. Павек (K. Pawek), Б. Шванке (B. Schwanke) та ін.

Мета статті полягає у розкритті змісту та особливостей організації виховання статі у німецьких школах на сучасному етапі, виявленні позитивних ідей статевого виховання у педагогічній практиці Німеччини та визначенні перспектив їх реалізації у вітчизняних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Значні соціальні й законодавчі зміни за останні десятиліття вплинули на реальність суспільного життя в Німеччині і поставили перед статевим вихованням нові цілі й завдання, які в 1968 р. не могли бути враховані в рекомендаціях постійної Конференції міністрів освіти і культури. Сюди можна віднести підготовку специфічних навчальних і розвивальних можливостей для дівчат і хлопців, зміни

сімейних форм життя, зростаючу нормалізацію рівноправного партнерства, дискусії про сексуальне насилля дітей, нову редакцію §218 Карного кодексу про регулювання процесу штучного переривання вагітності, спробу інтеграції неповноцінних людей, а також сприяння співжиттю людей різних національних культур. Згідно з рішенням Конституційного суду країни від 1993 р. в навчальні плани всіх шкіл включено тему запобігання небажаній вагітності. Значна увага приділяється питанню СНІДу та шляхам його передавання і попередження.

Варто зауважити, що виховні та навчальні завдання шкіл Німеччини спрямовані на формування цілісної особистості, вимагають залучення до статевого виховання усіх навчальних предметів, що частково висвітлюється у курсах біології, релігії, етики, а також рідної мови, історії, суспільствознавства, хімії, трудового навчання і спорту. Разом із передачею знань і навичок важливим є сприяння розвитку гармонійної особистості та формування відповідальності. На заняттях розглядаються найінтимніші питання (наприклад фізіологічні зміни у підлітковому віці, перший поцілунок, перші статеві стосунки, відносини із протилежною статтю тощо): при їх розгляді можливі роздільні заняття з хлопцями та дівчатами.

Важливе значення має прийнятий у 1979 р. закон про толерантність щодо інших релігійних і національних меншин, оскільки в різнокультурному суспільстві перетинаються різні релігійні та моральні переконання, на цьому підґрунті можуть виникати конфлікти. В зв'язку з цим статеве виховання повинно виховувати готовність сприймати інші життєві переконання, норми і цінності як належні, формувати терпимість і гуманне ставлення до чужих культур. Однак цей закон відображений у шкільних документах не всіх федеральних земель. Лише в навчальних планах Бранденбурга, Бремена, Гессена, Північного Рейну-Вестфалії, Саару, Берліна й Гамбурга наголошено на необхідності врахування особливостей інших культур і релігій під час здійснення статевого виховання. «Вказівки зі статевого виховання в загальноосвітніх школах і училищах» Бремена вимагають толерантності щодо релігійних і світоглядних цінностей, у навчальних планах робиться акцент на співіснуванні різних культур і національностей, проте християнсько-релігійні цінності за основу не беруться.

У зв'язку із зростанням у суспільстві сексуального насилля над дітьми, школи деяких земель взяли на себе зобов'язання проводити заходи в рамках статевого виховання щодо попередження насилля цього брутального явища. Аналіз документальних матеріалів показав, що Саксонія-Ангальт є єдиною із федеральних земель, яка надає великого значення проблемі сексуального насилля. У дітей потрібно виховувати настороженість і обережність, але при цьому не залякувати їх. Попереджувальні заходи спрямовані на розвиток у дітей і підлітків самостійності та впевненості [2].

Такі аспекти статевого виховання як різність форм співжиття, одностатеве кохання, сексуальність молоді, СНІД, сексуальне насилля розглядають у школах майже всіх федеральних земель.

Варто звернути увагу на те, що зміст статевого виховання у німецьких школах залежить також від вікових особливостей школярів і від типу навчального закладу. Статеве виховання у початковій школі (6 – 9 років) опирається на ту інформацію, яка є для дітей вже відомою. Передумовою успішного здійснення статевого виховання у молодших класах є, перш за все, атмосфера довіри та невимушеності. Його основна мета полягає у поверхневому ознайомленні дітей з особливостями фізичного розвитку, створенні довірливих взаємин між хлопцями та дівчатами [8, с. 47]. Статеве виховання у початкових класах здійснюється, як правило, класним керівником на заняттях рідної мови, етики, релігії, фізичної культури, з використанням відповідної дитячої літератури, здебільшого в ігровій формі. Для цього типу навчального закладу директивами більшості земель рекомендуються на розгляд такі теми: відмінності між хлопцями та дівчатами; дитина – основа сім'ї (вагітність, народження, годування); усі люди різні, кожна людина є неповторною; я, ти, ми та інші (статеві ролі, дружба); взаєморозуміння (толерантність, сподівання, бажання) [2].

Німецький педагог Л. Кольберг (L. Kohlberg) переконаний, що учні молодших класів окрім зовнішніх відмінностей між статями, мають все ж багато спільного. Для статевого виховання такого шкільного віку необхідно, перш за все, зважати на наступні особливості: діти наділені фантазією, яку вчитель повинен задіяти у навчально-виховному процесі; школярі надають перевагу наочності, де особлива увага приділяється кольорам, віршам, пісням, ігровим формам навчання й виховання; позитивним є використання у ігровій роботі сенсорно-рухових і мовних форм висловлювання. Важливо звернути увагу на те, що уже в 9 років діти багато дізнаються про навколишній світ, але не завжди розуміють і правильно сприймають інформацію. Необхідно враховувати те, що у сучасному суспільстві учні 4-х класів уже цікавляться питаннями менструації, полюції, абортів, засобів контрацепції [7].

Під час здійснення статевого виховання в середній школі I ступеня (10-15 років) необхідно враховувати специфіку періоду статевого дозрівання школярів, підвищену конфліктність між хлопцями та дівчатами у цей час. Специфічна статева відмінність у сексуальній соціалізації хлопців та дівчат пов'язана з їх індивідуальними властивостями і здібностями. Через інтенсивніші заняття спортом хлопці вчаться швидше володіти і користуватися своїм тілом, натомість дівчата є здебільшого пасивнішими, але більш чутливіми до страху і почуттів.

У школі цього типу учні повинні оволодіти фундаментальними знаннями про чоловічу і жіночу стать, про роль людської сексуальності. Крім того важливим є сформувані в них достатню внутрішню стабільність і соціальну компетентність для подальшого успішного розвитку їхньої сексуальності та статевої ідентичності. Статеве виховання у цих школах здійснюється на заняттях біології, соціології, релігії, етики, а також рідної мови, мистецтвознавства, фізичної культури. Важливе значення приділяється таким методам як бесіда, індивідуальна бесіда,

групова робота, робота в парах, зустрічі із представниками консультаційних центрів. Основними темами статевого виховання у середніх школах I ступеня є: будова і функції статевих органів; сексуальна активність, статевий акт; вагітність і пологи; індивідуальний розвиток людини; партнерські взаємини у підлітковому віці; шлюб/сім'я та інші форми партнерського співжиття; хвороби, котрі передаються статевим шляхом. На усіх заняттях необхідно брати до уваги, що: мінливість настрою і переконань школярів у цьому віці є характерним для періоду статевого дозрівання; школярі очікують від дорослих схвальних відгуків своїм індивідуальним результатам; учні з цікавістю будуть обговорювати проблеми життєвих цінностей, оскільки у такому віці вони знаходяться у пошуках ідеалів [4, с. 36-45].

До середньої школи II ступеня (16-20 років) належать гімназії та професійно-освітні школи. Статеве виховання гімназії характеризується свободою його організації, з метою кращого врахування інтересів та потреб молоді. Виховна діяльність вчителя орієнтована на поведінку та особистість учня. Основними темами статевого виховання є: фізіологія розвитку (розмноження, індивідуальний розвиток); соціалізація і соціальні дії (сім'я як основна соціальна інстанція, розподіл ролей чоловіка та жінки); важлива роль сімейного виховання; можливості і ризик генних технологій [2].

Статеве виховання професійно-освітніх шкіл здійснюється інтегровано у предмет соціології, релігії, етики, на перше місце виступають питання партнерства, шлюбі та сім'ї, а саме: основні завдання сім'ї; права й обов'язки членів сім'ї; відповідальне партнерство; спадкові хвороби і генетичні консультації; сімейна політика федерального уряду. Під час статевого виховання в цьому віці учні очікують від педагогів наступного: обговорення загальноприйнятих цінностей і власного ідеалу; дискусії про проблеми сім'ї, шлюбу і суспільства загалом; поради і допомоги у життєво важливих питаннях.

Необхідно зважати на те, що період статевого дозрівання є важливою фазою у розвитку особистості, коли на перше місце висуваються проблеми фізичного розвитку і сексуальності. Суспільні норми, розуміння поняття жіночого і чоловічого мають велику формуючу силу в цей період. С. Кьоглер (S. Kehler) виділяє завдання, які постають перед молоддю в цей період і вирішення котрих потребує підтримки досвідчених педагогів: усвідомлення ролі чоловіка та жінки; підготовка до вибору професії; розвиток сили волі; формування системи норм і цінностей, орієнтир для власної поведінки; початок інтимних взаємин з партнером [5, с. 61]. Згідно Г. Нойбауера (G. Neubauer) виконання цих завдань залежить від досвіду особистої компетенції, соціальних і матеріальних умов життя, уже наявних норм і цінностей [6, с. 43]. Щоб краще зрозуміти компетентність учнів, наявність статевого досвіду, ставлення до сексуальної активності А. Ціпріс (A. Zipris) пропонує для дискусії школярам старших класів наступні міфи: чоловіки не повинні виражати своїх почуттів, в сексі важливий результат, у сексі всю відповідальність несе чоловік, будь-який тілесний контакт призводить

до статевому акту, секс має бути спонтанним і природним. Після чого необхідно обговорити вплив названих міфів на формування особистості учня [9, с. 24]. Варто зазначити, що під час здійснення статевого виховання необхідно дотримуватися певних меж у роботі з молоддю, бути ознайомленим із домашньою і суспільною ситуацією кожного учня, з метою уникнення перебільшення у вихованні.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого дослідження. Вивчення матеріалів зі статевого виховання в землях ФРН, законів, основних напрямків дозволило зробити висновок про величезну відповідальність держави і кожної окремої землі за моральне виховання молоді, невід'ємною частиною якої воно є. Зміст статевого виховання зведений до вирішення конкретних педагогічних завдань, а саме: виховання почуття відповідальності у взаєминах між людьми чоловічої і жіночої статей за кожний вчинок; формування прагнення мати міцну, здорову і дружну родину, що відповідає сучасним вимогам суспільства; виховання здатності розуміння інших людей і почуття поваги до них не тільки як до людей загалом, а також як до представників чоловічої та

жіночої статей, здатність враховувати і поважати їхні специфічні статеві особливості в процесі спільної діяльності; розвиток здатності і прагнення оцінювати свої вчинки щодо інших людей із урахуванням їхньої статевої приналежності, формування розуміння позитивного і негативного в сфері людських відносин; виховання відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей, формування переконання про шкоду і небезпеку ранніх статевих зв'язків, про неприпустимість, безвідповідальність і легкомудство у взаєминах з особами іншої статі, поняття дозволеного і недозволеного в цих відносинах; виховання правильного розуміння дорослості: її змісту, щирих ознак, проявів і якостей.

Проведене дослідження не претендує на вичерпний аналіз усіх аспектів проблеми статевого виховання учнівської молоді у ФРН. Вивчення потребують передусім його методологічні і дидактичні засади; питання співпраці громадських і державних організацій та установ, муніципальних органів, ВНЗ для активізації учнів у позашкільній і позакласній роботі; встановлення тісних зв'язків школи з батьками у справі статевого виховання підростаючого покоління.

Список літератури:

1. Arbeitskreis Sexualpädagogik Leipzig [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aksexpaed.de>
2. Gesellschaft für Sexualpädagogik [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gsp-ev.de>
3. Hilgers A. Richtlinien und Lehrpläne zur Sexualerziehung / Andrea Hilgers. – Köln: Bundeszentrale für gesundheitliche Aufklärung, 2004. – S. 252.
4. Hopf A. Sexualerziehung: Unterrichtsprinzip in allen Fächern / Arnulf Hopf. – Neuwied: Luchterhand, 2002. – S. 132.
5. Köhler S. Das heiße Eisen in der Pädagogik – Sexualerziehung an Schulen in Sachsen-Anhalt / Steffi Köhler // SVBI. LSA. – 1996. – № 12. – S. 357-359.
6. Neubauer G. Jugendphase und Sexualität. Eine empirische Überprüfung eines sozialisationstheoretischen Modells / G. Neubauer. – Stuttgart: Ferdinand Enke Verlag, 1990. – S. 69.
7. Sexualaufklärung, Verhütung und Familienplanung [Електронний ресурс] / BZgA. – Режим доступу: <http://www.sexualaufklaerung.de>
8. Sexuelle Orientierung. Thema für die Jugendhilfe. – Kiel, 2000. – S. 238. – (Ministerium für Justiz, Frauen, Jugend und Familie des Landes Schleswig-Holstein).
9. Zipris A. Sexualerziehung – modern oder schon zu spät / Anna Zipris // Partner. – 2003. – № 7. – S. 22-27.

Паничок Т.Я.

Тернопольский национальный экономический университет

СОДЕРЖАНИЕ И ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ПОЛОВОГО ВОСПИТАНИЯ В ШКОЛАХ ГЕРМАНИИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Аннотация

В статье выделены положительные идеи немецкого опыта и определены возможности их использования в учебных заведениях Украины. Приоритетную роль в половом воспитании играют интерактивные методы, которые предусматривают использование собственного опыта учащихся при решении проблемных задач. Установлены характерные черты воспитательного процесса в половой сфере: системность организации; направленность на удовлетворение потребностей учащихся и развитие у них половой идентичности; обусловленность содержания и способов реализации воспитательного процесса в половой сфере направлением государственных программ; разнообразие подходов к осуществлению полового воспитания в учебных заведениях разных земель Германии; включение в программы учебных курсов тем, которые способствуют формированию нормальных половых взаимоотношений; введение в школьные программы специального учебного курса по половому воспитанию.

Ключевые слова: половое воспитание, половая педагогика, ученическая молодежь, половые взаимоотношения, становление личности.

Panychok T.J.

Ternopil National Economic University

THE CONTENT AND FEATURES OF THE ORGANIZATION OF SEX EDUCATION IN GERMAN SCHOOLS AT THE PRESENT STAGE

Summary

Highlighted the positive ideas of the German experience and identified the possibility of their use in educational institutions of Ukraine. The comparative analysis of sexual education at German and Ukrainian schools states that this issue has not achieved complete implementation in Ukrainian school education. The characteristic features of the educational process in the sexual sphere: the systematic organization; designed to meet the needs of students and the development of their gender identity; conditionality of the content and methods of implementation of the educational process in the direction of the sexual sphere of government programs; a variety of approaches to sex education in educational institutions of different states of Germany; including training courses in the program that contribute to the formation of normal sexual relations; the introduction into school curricula of special training course on sexual education.

Keywords: sex education, sex pedagogy, schoolchildren, sexual relations, the formation of personality.

УДК 378.011.3-051:811

МОДЕЛЮВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Роман В.В.

Донбаський державний педагогічний університет

У статті досліджуються теоретичні основи моделювання педагогічної компетентності майбутнього викладача іноземної мови. Визначення проблеми моделювання професійної складової на засадах компетентнісного підходу не розроблено достатньо, що і обумовлює актуальність нашого дослідження. Розкрито погляди українських і зарубіжних науковців стосовно головних особливостей педагогічної майстерності викладачів іноземної мови із зосередженням уваги на теоретичних засадах компетентнісного підходу. Визначено, враховуючи компетентнісний підхід, рівень освіти визначається здатністю фахівця вирішувати проблеми різної складності на основі набутих знань та досвіду. Обґрунтовано, що для зазначеного періоду характерним стає моделювання компетентнісного підходу у тісному зв'язку з змінами суспільно-політичних умов.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, ключові компетенції, професійна компетентність майбутнього викладача іноземної мови.

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття знаменується суттєвими змінами у сфері освіти, зумовленими приєднанням України до Болонського простору вищої освіти. Одним із найважливіших стратегічних завдань модернізації системи вищої освіти України на сучасному етапі є забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних стандартів, особливу актуальність набуває інтегрування вищої освіти в міжнародну систему освіти, зокрема у сфері навчання іноземної мови. Модифікація змісту, форм і методів освіти в Європі і в Україні регламентується документами Ради Європи і Болонського процесу [3]. Інтеграційний процес на відповідному напрямку полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті, поширенні власних культурних здобутків у ЄС. У кінцевому результаті такі кроки спрацюватимуть на підвищення в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграцію до загальноєвропейського інтелектуально-освітнього середовища. Необхідність реформування системи освіти України, її удосконалення і підвищення рівня якості вважається найважливішою со-

ціокультурною проблемою, яка значною мірою обумовлюється процесами глобалізації та потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у цьому світі. Ці процеси стають пріоритетними у визначенні освітніх стратегій. Вимірами якості вищої освіти є професійна компетентність випускника, ціннісна орієнтація та соціальна спрямованість, здатність задовольняти особистості духовні та матеріальні потреби і потреби суспільства. Для вирішення завдання підготовки компетентного спеціаліста педагогічного профілю в умовах нової мовної політики виникає нагальна потреба модернізації змісту, форм і методів професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови. Це зумовлює актуалізацію проблеми моделювання педагогічної компетентності майбутніх учителів іноземної мови. Методологічною основою виступають системно-діяльнісний і компетентнісний підходи, відображаючи різні напрями освітнього процесу, які, в свою чергу органічно доповнюють один одного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування компетентнісного під-